

- Клименко // Науковий вісник публічного та приватного права, 2016. – Вип. 3. – С. 246-250.
3. Криміналістика: навч. посіб. / Р.І. Благута, Р.І. Сибірна, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – К.: Атіка, 2012. – 496 с.
4. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін. / За ред. проф. В.Ю. Шепітька. – Х.: Право, 2008. – 464 с.
5. Криміналістика: Учебник / Отв. ред. Н.П. Яблоков. – М.: Юристь, 2005. – 781 с.
6. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2 ч. Ч. 2. – Х.: Консум, 2001. – 528 с.

Ковбаса М.В., курсант

Науковий керівник –

д.ю.н, доц. **Боняк В.О.**,

завідувач кафедри теорії та історії держави і права

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СТ. 6 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Право на справедливий суд, будучи невід'ємною складовою принципу верховенства права, постає сьогодні як фундаментальна правова цінність будь-якого демократичного суспільства. Воно знайшло своє належне відображення у такому міжнародно-правовому акті, як Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція). За цим міжнародно-правовим документом Україна взяла на себе зобов'язання організувати свою правову систему таким чином, щоб забезпечити реальне гарантування передбаченого Конвенцією права на справедливий суд.

Різні аспекти діяльності Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) досліджували такі вчені, як М.В. Буроменський, В.Г. Буткевич, В.Н. Денисов, О.М. Ерделевський, В.І Євінтов, В.К. Забігайло, Л.Г. Заблоцька, Л.М. Липачова, В.Є. Мармазов, А.С. Мацко, В.В. Міцик, В.І. Муравйов, І.С. Піляєв, П.М. Рабінович, Д.М. Супрун, С. Шевчук, С.Є. Федик та ін. Ці правники здійснили вагомий внесок у розробку питання сутності права на справедливий суд у практиці ЄСПЛ.

Метою цих тез доповіді є з'ясування існуючих підходів до інтерпретації статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. у рішеннях Європейського суду з прав людини.

Зміст ст. 6 Конвенції включає положення про те, що:

- кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим

законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя;

- кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку;

- кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

б) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

с) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

д) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

е) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, - одержувати безоплатну допомогу перекладача [1].

Тлумачення досліджуваної статті знайшло своє відображення у таких рішеннях ЄСПЛ:

- стосовно питання доступу до суду, то у своїй ухвалі щодо прийнятності Заяви №6778/05 «МПП "Голуб" проти України» від 18 жовтня 2005 р., Суд зазначив, що процедурні гарантії, закріплені статтею 6, гарантують кожному право подання скарги щодо його прав та обов'язків цивільного характеру до суду чи органу правосуддя. Таким чином, втілюється право на звернення до суду, одним із аспектів якого є право доступу, тобто право розпочати провадження у судах з цивільних питань (див. справу «Голдер проти Сполученого Королівства», рішення від 21 лютого 1975 р., серія А № 18, п. 28-36) [2];

- «Меньшакова проти України» (Menshakova v. Ukraine, заява №377/02) від 8 квітня 2010 р. Суд повторює, що пункт 1 статті 6 гарантує кожному право на звернення до суду з позовом щодо його прав та обов'язків цивільного характеру. Цей припис, згідно з практикою Суду, включає в себе не тільки право ініціювати провадження, але й право розраховувати на «розгляд» спору судом (див., наприклад, рішення у справі «Кутіч проти Хорватії» (Kutic v. Croatia), заява № 48778/99, п. 25, ЄСПЛ 2002-II) [3];

- у рішенні по справі «Сокурєнко і Стригун проти України» (Sokurenko and Strygun v. Ukraine) від 20 липня 2006 року, заява № 29458/04 та № 29465/04 Суд нагадав, що раніше у справі «Занд проти Австрії» зазначалось, що термін «судом, встановленим законом» у пункті 1 статті 6 передбачено «усю організаційну структуру судів, включно з [...] питаннями, що належать до юрисдикції певних категорій судів [...]»[4];

- рішення у справі «"Агрокомплекс" проти України» (Agrokompleks v. Ukraine) від 6 жовтня 2011 року, заява № 23465/03, в якому зазначено, що стосовно питання «незалежності» для цілей п. 1 статті 6, то судовою практикою Суду вже давно було встановлено, що у цієї вимоги є два аспекти – суб'єктивний та об'єктивний. По-перше, суд має бути суб'єктивно незалежним, тобто у жодного із членів трибуналу не має бути персональних упреждень або необ'єктивності. Персональна неупередженість презюмується, якщо немає доказів протилежного. По-друге, трибунал має також бути неупередженим з об'єктивної точки зору, тобто ним мають надаватися достатні гарантії відсутності будь-яких обґрунтованих сумнівів у цьому відношенні (див. рішення у справі «Кііскінен проти Фінляндії» (Kiiskinen v. Finland) (dec.), заява № 26323/95, ECHR 1999/V (витяги)). Згідно з об'єктивним критерієм, особливо необхідно визначити, поза межами особистої поведінки суддів, чи немає підтверджених фактів, які могли б спричинити сумніви щодо неупередженості суддів (див. рішення у справі «Клейн та інші проти Нідерландів» (Kleyn and Others v. the Netherlands) [GC], заяви №№ 39343/98 et seq., § 191, ECHR 2003-VI) [5];

- Рішення у справі «Серявін та інші проти України» (Seryavin and Others v. Ukraine), в якому Суд наголошує на тому, що хоча національний суд має певну свободу розсуду щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів на підтвердження позицій сторін, орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень (див. рішення у справі «Суомінен проти Фінляндії» (Suominen v. Finland), №37801/97, п. 36, від 1 липня 2003 року). Ще одне призначення обґрунтованого рішення полягає в тому, щоб продемонструвати сторонам, що вони були почуті. Крім того, вмотивоване рішення дає стороні можливість оскаржити його та отримати його перегляд вищестоящою інстанцією. Лише за умови винесення обґрунтованого рішення може забезпечуватись публічний контроль здійснення правосуддя (див. рішення у справі «Гірвісаарі проти Фінляндії» (Hirvisaari v. Finland), № 49684/99, п. 30, від 27 вересня 2001 року) [6];

- у справі «Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine) від 9 січня 2013 року, заява № 21722/11, порушення принципу юридичної визначеності було констатоване Європейським судом з прав людини з огляду на відсутність у законодавстві України положень щодо строків давності притягнення судді до відповідальності за порушення присяги, в контексті дотримання вимог «якості закону» при перевірці виправданості втручання у права, гарантовані статтею 8 Конвенції [7, с. 62];

- у рішенні «Хужин та інші проти Росії» (Khuzhin and Others v. Russia) від 23 жовтня 2008 року, заява № 13470/02) Суд забороняє передчасне висловлення думки самим судом про те, що особа, «яку обвинувачено у вчиненні злочину», є винною, тоді як це ще не доведено відповідно до закону, а й поширюється на заяви, що їх роблять інші державні посадові особи стосовно проваджень, що тривають у кримінальних справах, і які спонукають громадськість до думки про вину підозрюваного та визначають наперед оцінку фактів компетентним судовим органом [7, с. 68].

Отже, підводячи підсумок слід зазначити, що правові позиції Європейського Суду з прав людини з інтерпретації статті 6 "Право на справедливий суд" Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод включають в себе такі складові:

- свободу доступу особи до суду першої інстанції;
- функціонування суду має здійснюватися на основі норм, які регулюють його діяльність;
- незалежний і неупереджений розгляд справ у суді;
- обґрунтованість рішень суду;
- принцип юридичної (правової) визначеності;
- презумпція невинуватості.

Бібліографічні посилання:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Справа «МПП "Голуб" проти України» (Заява № 6778/05) / Європейський Суд з прав людини, Рішення від 18 жовтня 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_224.
3. Справа «Меньшаківа проти України» (Menshakova v. Ukraine, (Заява №377/02) / Європейський Суд з прав людини, Рішення від 8 квітня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_766.
4. Справа «Сокурєнко і Стригун проти України» (Заява № 29458/04 та № 29465/04) / Європейський Суд з прав людини, Рішення від 20.07.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_115.
5. Справа «Агрокомплекс проти України» (Agrokompleks v. Ukraine) (Заява № 23465/03) / Європейський Суд з прав людини, Рішення від 6 жовтня 20112006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cons.parus.ua/map/doc/087K1E5785/Sprava-Agrokompleks-proti-Ukrayini.html>
6. Справа «Серявін та інші проти України» (Заява № 4909/04) / Європейський Суд з прав людини, Рішення від 10.02.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_672
7. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя / Т. І. Фулей // Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – 208 с.